

ICT : บทเรียนจากหมู่บ้านป้อมมะกรูด

ทองจุล ชันขาว

ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคกลาง

ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคกลาง ได้นำโครงการ ICT เข้าสู่หมู่บ้านป้อมมะกรูด ตำบลบ้านฮ่อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ในปี พ.ศ. 2542 บัดนี้ เป็นเวลา 2 ปีล่วงเลยมาแล้ว โครงการดังกล่าวได้เสร็จสิ้นลงแล้ว แต่กิจกรรมยังคงอยู่ ยังมีการกล่าวถึงโครงการ ICT ยังมีการกล่าวอ้างถึงความสำเร็จในกิจกรรมอื่น ๆ ของหมู่บ้านว่า เป็นผลมาจาโครงการ ICT ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น และอะไรที่เป็นสาเหตุให้กิจกรรมยังคงอยู่ เราในฐานะหน่วยงานภายนอกเรียนรู้อะไร บทความนี้ เขียนจากประสบการณ์ที่ได้เข้าไปคลุกคลี และจากการสังเกต เป็นการเล่าประสบการณ์ผู้กันฟัง ไม่มีสูตรสำเร็จในการทำงานกับชุมชน บทความนี้ไม่มีจุดประสงค์ในการที่จะชี้แนะ เป็นเพียงการเล่าสู่กันฟังเท่านั้น

โครงการ ICT ในหมู่บ้านป้อมมะกรูด

เริ่มต้นจากการที่ องค์การยูเนสโก มีโครงการพัฒนาบุคคลเพื่อการเรียนรู้หนังสือ โดยมีเป้าหมายเน้นที่เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารและสารสนเทศ (ICT) คณะทำงาน ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรจากกรมการศึกษาออกโรงเรียน ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคเหนือ ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคกลาง ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดกำแพงเพชร และ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ร่วมกันวิเคราะห์สภาพการใช้ ICT ในกิจกรรมของคน ซึ่งจัดทำโดย ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคเหนือ บทสรุปอย่างหนึ่งในการนำ ICT เข้าไปใช้ประโยชน์ในระดับชุมชน คือการทำ Web site เนื่องจาก เป็นกิจกรรมที่มีความเป็นรูปธรรม และสามารถใช้เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน และเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ในชุมชน เช่น ใช้ในการประชาสัมพันธ์กิจกรรม ใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ เป็นต้น

ความคิดดังกล่าว ได้ถูกนำไปตรวจสอบกับชุมชนในหมู่บ้านป้อมมะกรูด มีการจัด ประชุมเวทีเสวนาในหมู่บ้าน โดยการสนับสนุนของศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดราชบุรี ทุกคนเห็นด้วยกับประโยชน์ของ เว็บไซต์ที่จะมีต่อหมู่บ้านป้อมมะกรูด นอกจากจะใช้เป็นการประชาสัมพันธ์กิจกรรมแล้ว น่าจะมีส่วนส่งเสริมกิจกรรมอาชีพ โดยเฉพาะ ธุรกิจตุ๊กตา ซึ่งเป็นอาชีพหนึ่งและมีการทำกันมากในหมู่บ้าน

จากการเสวนา ได้มีการกำหนดกิจกรรม ออกเป็นสองกิจกรรม คือ

1. การฝึกอบรมการใช้คอมพิวเตอร์ให้แก่เยาวชนในหมู่บ้าน
2. การพัฒนาเว็บไซต์ของหมู่บ้าน

การอบรมคอมพิวเตอร์

การอบรมคอมพิวเตอร์ ใช้ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคกลางเป็นสถานที่ฝึกอบรม โดยมีคอมพิวเตอร์ 8 เครื่อง และกล้องดิจิตอล 1 ตัว อบรมเป็นเวลาเย็น 1 ทุ่มถึง 3 ทุ่ม โดยประมาณ ซึ่งเป็นเวลาหลังจากเสร็จงานในหมู่บ้านแล้ว หลักสูตรการอบรม เริ่มจากการใช้คอมพิวเตอร์ การพิมพ์เอกสารด้วยโปรแกรม MS Word การทำกราฟฟิกด้วยโปรแกรม ImageStyler อินเทอร์เน็ต การใช้อีเมล และการพัฒนาเว็บไซต์ด้วยโปรแกรม Dreamweaver

มีคำถามตั้งแต่ก่อนการอบรมว่า พื้นฐานความรู้ของเยาวชนในหมู่บ้าน จะเป็นอุปสรรคสำคัญของ การอบรม หลายคนไม่คุ้นเคยกับคอมพิวเตอร์ พิมพ์ดีดยังไม่เป็น แต่สิ่งที่ปรากฏออกมาพบว่า สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่อุปสรรคแต่อย่างใด แต่สิ่งสำคัญที่ทำให้การอบรมไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้กับภารกิจ และประโยชน์ที่จะใช้ได้ในอาชีพ ดูเหมือนว่า คอมพิวเตอร์ยังอยู่ห่างจากชีวิต ทุกคนเพียงอยากรู้เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ แต่ไม่ถึงกับการเรียนรู้เพื่อที่จะใช้มันจริงในชีวิต ผลจากการอบรมส่วนใหญ่จึงเป็นเพียงการให้ทักษะคอมพิวเตอร์ และการใช้โปรแกรมเท่านั้น

การพัฒนาเว็บไซต์ของหมู่บ้าน

ผลพวงจากการฝึกอบรม ได้กำเนิด webmaster ของหมู่บ้านขึ้น ปัญหาก็คือเรื่องของฮาร์ดแวร์ ในหมู่บ้านไม่มีคอมพิวเตอร์ มีเพียงกล้องถ่ายภาพธรรมดาเท่านั้น ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคกลาง จึงได้จัดให้หมู่บ้านยืมเครื่องคอมพิวเตอร์ Pentium II 200 MHz จำนวน 2 เครื่อง พร้อมเครื่องพิมพ์แบบ Dot Metric จำนวน 1 เครื่อง และกล้องดิจิตอล 1 ตัว เพื่อให้หมู่บ้านสามารถทำงาน และใช้เป็นอุปกรณ์ในการเรียนรู้ในหมู่บ้าน ไม่ต้องเดินทางไปที่ศูนย์การศึกษาอกโรงเรียนภาคกลาง และสามารถใช้งานได้ทันทีทุกเวลา ทั้งกลางวันและกลางคืน ทั้งในและนอกเวลาราชการ

เป็นการใช้อุปกรณ์ที่คุ้มค่า เมื่อหมู่บ้านมีคอมพิวเตอร์ไว้ใช้เอง มีการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์กันเองในหมู่บ้าน มีการหมุนเวียนกันมาเรียน มีการเรียนรู้จากข้อผิดพลาด มีไวรัสในคอมพิวเตอร์ มีการแก้ปัญหาแบบลองผิดลองถูก แต่สิ่งสำคัญคือการสนับสนุนและให้กำลังใจการเรียนรู้ ทุกครั้งที่คอมพิวเตอร์มีปัญหา พิมพ์ไม่ได้ คอมพิวเตอร์ไม่ทำงาน Boot ไม่ขึ้น ต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นปัญหาด้านเทคนิค ที่หมู่บ้านจะได้รับการสนับสนุนทันที และนี่น่าจะเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่ทำให้หมู่บ้านมีความมั่นใจ และกล้าที่จะใช้งานจริง

การพัฒนา web site ของหมู่บ้าน ได้มีการวิเคราะห์ร่วมกันของสมาชิกในชุมชนถึงส่วนต่าง ๆ ของเว็บว่าจะประกอบไปด้วยอะไรบ้าง เช่น ประวัติหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้าน วัฒนธรรม ชุมชน การอาชีพ เป็นต้น และ อีกส่วนหนึ่งที่จะมีก็คือ ร้านค้าบนอินเทอร์เน็ต ที่ชื่อว่า มะกรูดสตรี มีการแบ่งภารกิจการทำงานร่วมกัน ของทีมพัฒนาเว็บไซต์ มีการออกไปถ่ายภาพ และเขียนข้อความประกอบบนเว็บ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันในหมู่บ้าน ในส่วนความสนับสนุนของศูนย์การศึกษาโรงเรียนภาคกลาง คือการช่วยจัดหา web hosting และการเขียนโปรแกรม e-commerce ด้วยภาษา Perl ให้สามารถสั่งของผ่านทางอินเทอร์เน็ตได้

แล้วในที่สุดก็กำเนิดเว็บหมู่บ้านบ่อมะกรูดที่ <http://magrood.netfirms.com> เว็บไซต์ของหมู่บ้านบ่อมะกรูด ยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน และมีการเปลี่ยนแปลงข้อมูลอยู่เสมอ มีการหมุนเวียนการพัฒนาเว็บไซต์ มีความพยายามในการชักชวนให้เยาวชนในหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมกับการพัฒนาเว็บไซต์ของหมู่บ้าน ทำให้หมู่บ้านเป็นที่รู้จัก และสามารถสร้างเครือข่ายในระดับชุมชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เว็บไซต์ทำให้หมู่บ้านแห่งนี้นำคณะมาดูงานและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน

ส่วนที่ไม่ประสบผลสำเร็จเลยคือ มะกรูดสตรี ดูเหมือนว่ามีข้อมูลผิดพลาดมาตั้งแต่ต้นว่าจะใช้เว็บไซต์เพื่อธุรกิจตุ๊กตา โดยจริงแล้วเจ้าของธุรกิจตุ๊กตามีความสนใจเพียงผิวเผินเท่านั้น ในการใช้ e-commerce ในด้านนี้ เหตุผลอย่างหนึ่งก็คือ ในปัจจุบันกำลังผลิตยังไม่พอกับความต้องการของตลาด จึงยังไม่มีความต้องการในการขยายธุรกิจออกไป ดังนั้น มะกรูดสตรีจึงไม่มีการพัฒนาต่อ ในปัจจุบันไม่สามารถใช้งานได้

บ่อมะกรูดใช้เว็บไซต์ของหมู่บ้านทำอะไร

เว็บไซต์ของหมู่บ้านบ่อมะกรูดสัมพันธ์กับกิจกรรมของหมู่บ้าน หมู่บ้านบ่อมะกรูดมีกิจกรรมหลักที่กำลังแก้ปัญหาในขณะที่โครงการเริ่มเข้าหมู่บ้าน คือเรื่องของยาเสพติด เว็บไซต์ของหมู่บ้าน ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาก เพราะเป็นปัญหาของชุมชน ในเว็บไซต์จะมีข่าวการนำตัวผู้ติดยาไปบำบัดรักษาตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น วัดวังผาแดง กาญจนบุรี และวัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นต้น

กิจกรรมตำรวจชุมชน เนื่องจาก web master ของหมู่บ้านเป็นอาสาสมัครตำรวจชุมชน ดังนั้นจึงมีข่าวคราว กิจกรรมของตำรวจชุมชนในเว็บของหมู่บ้าน นอกจากนี้จะมีใน <http://magrood.netfirms.com> แล้ว ยังมีเว็บไซต์ของตำรวจชุมชนบ้านฮ่องเกิดขึ้น ที่ <http://bkpolice.netfirms.com> อีกด้วย ปัจจุบัน หมู่บ้านได้ใช้ระบบ web hosting และจดโดเมนเนม ภายใต้ชื่อ <http://www.magrood.com>

กิจกรรมของหมู่บ้านทั้งหมด จะถูกบันทึกลงในเว็บไซต์แห่งนี้ เช่น กิจกรรมกองทุนหมู่บ้าน ร้านค้าชุมชน การแจกทุนบุตรสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน และสมาชิกผู้มีโอกาสในชุมชน กิจกรรมกีฬาต้านยาเสพติด กิจกรรมการประชุมของเยาวชน ผู้นำชุมชน กิจกรรมศาสนา และวัฒนธรรม ลาวเวียง การแห่เสาคำโพธิ์ ศาลเจ้าพ่อหลวงราม เป็นต้น

ในปัจจุบัน หมู่บ้านได้จัดหาซื้อกล้องดิจิตอลของตนเอง โดยใช้เงินกำไรจากกองทุนหมู่บ้าน และมีโครงการที่จะจัดซื้อคอมพิวเตอร์ โดยใช้เงินกำไรจากกองทุนหมู่บ้านเช่นกัน

ผลที่เกิดจากการพัฒนาเว็บไซต์

การพัฒนาเว็บไซต์ เป็นเครื่องมือให้เกิดการเรียนรู้ เกิดการทำงานร่วมกันในชุมชน และใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ตามบทบาทที่ควรจะเป็น ส่งเสริมกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้วในชุมชน ช่วยให้เกิดกิจกรรมชุมชนมีความเข้มแข็ง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน มีส่วนส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้นในภาพรวม

สำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเว็บไซต์โดยตรง ได้เกิดการเรียนรู้ ทั้งด้านการใช้ภาษาไทยในการเขียนเว็บ การใช้คอมพิวเตอร์ การจัดวางรูปแบบ การตกแต่งภาพ เกิดทักษะการใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ กล้องดิจิตอล และการค้นหาข่าวสารข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทั้งการหาข้อมูลจาก Search Engines ต่าง ๆ โดยเฉพาะ Google.com และการอ่านหนังสือพิมพ์จากอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

การเรียนรู้ดังกล่าวเป็นการเรียนรู้ที่ไม่ได้เรียนในห้องเรียน แต่เป็นการเรียนจากชีวิต การทำงาน และกิจกรรมการพัฒนาชุมชน เป็นการเรียนที่ไม่ส่งผลทางเศรษฐกิจโดยตรง แต่เป็นส่วนหนึ่งที่จะให้ชีวิตดำรงอยู่ และเป็นช่องทางในการแสวงหาและพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้น สามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข และเป็นที่ยอมรับของชุมชน และสิ่งนี้กระมัง ที่เป็นก้าวเข็มนำให้ยังมีคนทำงาน และทำให้กิจกรรมมีได้อย่างต่อเนื่อง

โดยทางอ้อม เว็บไซต์ของหมู่บ้าน ส่งผลต่อหมู่บ้านดังนี้

1. ได้รับเครดิตจากธนาคาร หมู่บ้านเป็นที่เชื่อถือ ธนาคารยินดีให้เงินทุนมาหมุนเวียนสำหรับกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในหมู่บ้าน อีกทั้งยังมีการบริจาคเครื่องคอมพิวเตอร์ให้แก่หมู่บ้านอีกด้วย
2. มีการศึกษาดูงานจากหมู่บ้านแห่งอื่น อันเป็นผลมาจากการดูข้อมูลบนเว็บไซต์ การมาดูงาน นอกจากจะเป็นช่องทางในการเรียนรู้ร่วมกันในระหว่างชุมชนกับชุมชนแล้ว ในหมู่บ้านบ่อมะกูดเองก็มีการระดมทรัพยากร และกิจกรรมการต้อนรับ

3. ความเชื่อถือจากหน่วยงานภายนอก ปปส ตั้งเป็นศูนย์ประสานงาน อำเภอก็ให้เป็น web master กองทุนหมู่บ้าน ได้ระดับ 3 A ชนะเลิศครอบครัวตัวอย่าง เป็นต้น
4. เกิดเครือข่ายชุมชน 4 จังหวัด มีการศึกษาดูงานจากชุมชนต่าง ๆ โครงการจัด Education Tour ของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเขตกรุงเทพมหานครหลายแห่ง พาคณะเข้าเยี่ยมศึกษาดูงาน

อะไรที่เป็นปัจจัยให้กิจกรรมคงอยู่

1. ภาวะผู้นำชุมชน เป็นประเด็นสำคัญ ผู้นำชุมชนของหมู่บ้านบ่อมะกรูด เป็นผู้นำแบบไม่เป็นทางการ ในอดีตเคยรับราชการเป็นอาจารย์ใหญ่ ต่อมาเห็นวิกฤตของหมู่บ้าน เยาวชนมั่วสุม ติดยาเสพติด เมามัวในอบายมุข จึงได้นำเอาประเด็นปัญหาไปหาแนวร่วม และผนึกกำลังกัน ทำงานเพื่อชุมชน ผู้นำชุมชนของหมู่บ้าน ได้รับการยอมรับนับถือ และเป็นที่รักใคร่ของคนในหมู่บ้าน และเป็นผู้เสียสละความสุขเพื่อส่วนรวม มีความคิดก้าวหน้า จึงสามารถเป็นผู้นำ และนำไปให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งขึ้นได้ โดยเฉพาะในหมู่บ้านบ่อมะกรูด มีทีมทำงานที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะเลขานุการของชุมชน เป็นผู้ที่ทำงานเอาจริงเอาจัง ถึงแม้จะมีอุปสรรคต่าง ๆ นานา เช่น ถูกปองร้าย เพราะไปขัดผลประโยชน์กับกลุ่มอิทธิพลในหมู่บ้าน ก็ยังยืนหยัดต่อสู้ไม่ย่อท้อ
2. ความร่วมมือของชุมชน แม้จะมีผู้นำดีเพียงใด แต่ขาดความร่วมมือจากชุมชนเสียแล้ว ก็คงไม่ประสบความสำเร็จ ชุมชนบ่อมะกรูด เป็นชุมชนที่เรียกตัวเองว่า ลาวเวียง มีประวัติศาสตร์ยาวนานร่วมกัน จึงทำให้มีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น มีวัฒนธรรม เป็นเครื่องผูกมัดชุมชนเข้าด้วยกัน มีประเพณีทำบุญ แห่เสาค้ำโพธิ์ มีเจ้าพ่อหลวงรวมที่คอยยึดเหนี่ยวทุกชีวิตในชุมชนเข้าด้วยกัน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนเป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนมีความรู้สึกเป็นหนึ่ง และร่วมมือกัน คนที่มีฐานะ ยอมเสียสละเพื่อส่วนรวม
3. ความร่วมมือจากภาครัฐ ความจริงภาครัฐเข้ามาเพื่อเป็นแรงเสริมให้ชุมชน ชุมชนบ่อมะกรูดเป็นชุมชนช่วยตนเอง ความช่วยเหลือในภาครัฐการ เป็นตัวกระตุ้นหรือเป็นน้ำเลี้ยงที่ทำให้กิจกรรมดำเนินต่อไปได้ ตัวอย่างเช่น ร้านค้าชุมชน เกิดจากความคิดของพัฒนากร ร่วมกับโครงการ ICT เกิดแนวคิดในการทำร้านค้าชุมชน และมีการศึกษาดูงาน จนกระทั่งนำไปจัดตั้งเป็นร้านค้าชุมชนของหมู่บ้านในปัจจุบัน นอกจากนี้ เว็บไซต์ของหมู่บ้าน ก็เริ่มต้นมาจากภาครัฐ โดยศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคกลาง และ ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดราชบุรี เข้าไปจุดประกาย

และเกือบทุกส่วน เพื่อให้ชุมชนเห็นประโยชน์ของการมีเว็บไซต์ และสามารถสร้างเว็บของหมู่บ้านได้เอง กองทุนหมู่บ้านก็เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่จุดประกายจากหน่วยงานราชการ ปัจจุบันกองทุนหมู่บ้านของหมู่บ้านบ่อมะกรูดเติบโตมาก มีการนำผลกำไรตอบกลับคืนชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น มอบทุนการศึกษา มอบข้าวสาร ซื้อมือถือ อุปกรณ์ เป็นต้น และอีกกิจกรรมที่เข้มแข็งมากคือ อาสาสมัครตำรวจชุมชน ซึ่งก็เกิดขึ้นมาจากหน่วยงานราชการเช่นเดียวกัน ทั้งหมดนี้ แสดงให้เห็นว่า หน่วยงานราชการมีบทบาทสำคัญ แต่อย่างไรก็ตาม ชุมชนเอง ต้องมีบทบาทอย่างมาก ชุมชนต้องเห็นความสำคัญ และได้ประโยชน์ จึงจะเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องและสามารถเสริมความเข้มแข็งของชุมชนได้

อีกหน่วยงานหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในหมู่บ้านบ่อมะกรูดคือ สำนักงานปปส ซึ่งเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือ การปราบปรามยาเสพติดในหมู่บ้าน และส่งผลให้เกิดยุทธศาสตร์ 3 ยุทธัยของหมู่บ้าน คือ ยุทธัยผู้เสพ ยุทธัยผู้ค้า และยุทธัยการติดเพิ่ม

4. ผลประโยชน์ เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม กองทุนหมู่บ้านให้ประโยชน์ตอบแทนโดยตรง อย่างไรก็ตาม มีหลายกิจกรรมที่ไม่ได้ตอบแทนในรูปแบบเงินทอง แต่เป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้เกิดแก่ผู้ทำงาน สร้างความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ได้รับการยอมรับนับถือ อาสาสมัครตำรวจชุมชน ของหมู่บ้านบ่อมะกรูด มีเครื่องแบบ มีหอกระจายข่าวที่ประกาศคุณงามความดีของคนในหมู่บ้าน มีการยกย่องคนดี สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นผลประโยชน์ที่ยืดเหนียว สร้างพลังชุมชนให้เกิดขึ้นได้

เรียนรู้อะไร

1. เชื้อศักยภาพของชุมชน การทำงานกับชาวบ้าน ต้องมีทัศนคติว่า ชุมชนมีศักยภาพ เราเข้าไปเพื่อเสนอความคิดเห็น แต่การตัดสินใจ เป็นเรื่องของชุมชน ภาคราชการที่เข้าไปในหมู่บ้าน พร้อมด้วยปืนโตที่มีกับข้าวสำเร็จและพยายามขายกับข้าวที่มีอยู่ให้กับชุมชน โดยไม่ฟังเสียงความต้องการของชุมชน มีโอกาสน้อยที่จะทำให้งานนั้นยั่งยืน หน่วยงานนั้น อาจจะได้ตัวเลขรายงานนับหัวผู้เข้าร่วมกิจกรรม แต่กิจกรรมนั้น ๆ อาจจะไม่เป็นประโยชน์อันใดเลย ก็เป็นได้ สิ่งสำคัญคือ ชุมชนต้องมีโอกาสได้ข้อมูลหลาย ๆ ด้าน และตัดสินใจเอง บุคคลภายนอกชุมชนสามารถให้ข้อเสนอแนะได้ แต่ต้องไม่ตัดสินใจแทนชุมชน ต้องให้ชุมชนตัดสินใจเอง

2. อย่าคาดหวังให้สูง แต่ปล่อยให้มันเป็นธรรมชาติ การทำงานกับชุมชน ต้องเข้าใจสภาพข้อจำกัด และวัฒนธรรมของชุมชน อย่าใช้กรอบราชการ หรือกรอบในระบบโรงเรียนมาจับ เพราะนั่นจะทำให้กิจกรรมไม่ประสบผลสำเร็จ โครงการพอเริ่มคิดก็ล้มเหลวเสียแล้ว จำเป็นมากที่จะต้องยืดหยุ่น ตั้งแต่เวลานัด ตั้งแต่จำนวนผู้เรียน วันที่มาเรียน พู้งี้ขาดหายไป บางคนมาเรียน 2 วันแล้วหายไปเลย เป็นต้น ต้องเตรียมพร้อมและเตรียมใจสำหรับสิ่งที่ไม่คิดว่าจะเกิด เพราะทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นได้เสมอ ประการสำคัญคือ จะต้องผูกใจชุมชนไว้ให้ได้เสียก่อน เมื่อผูกใจกันได้แล้ว การพูดจាក็นก็เข้าใจกันได้ดี
3. กัดติดไม่ปล่อย คอยเป็นให้กำลังใจอยู่ห่าง ๆ เข้าร่วมกิจกรรมอยู่เสมอ ทำตัวให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ไม่ทำงานแบบผีเสื้อบินโฉบไปมา บินไปเรื่อย ๆ แต่ต้องทำตัวเป็นหนอนเกาะติดตลอดเวลา ต้องทำตัวให้พบบ่ายและปรากฏตัวเมื่อเป็นที่ต้องการ การทำงานกับชุมชน ไม่มีเวลาเช้า และไม่มีเวลาเลิกงาน เวลาเข้ามีด หรือ เวลาค้าสนทนา เป็นเวลาทำงานของชุมชน การกัดติดไม่ปล่อย ไม่ใช่เฉพาะในส่วนที่มีกิจกรรมโครงการเท่านั้น แม้เมื่อโครงการสิ้นสุดลงไปแล้ว ก็ยังคงต้องเป็นที่พึ่ง ที่ปรึกษา และประการสำคัญของต้องยังคงเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอยู่ คอยให้กำลังใจ และช่วยเหลือตามศักยภาพที่มีอยู่

บทสรุป

หมู่บ้านบ่อมะกูดกับเว็บไซต์ คงเป็นตัวอย่างหนึ่งในหลาย ๆ ตัวอย่าง ประสบการณ์ที่ใช้ได้ดีกับที่นี่ อาจจะใช้ไม่ได้เลยกับที่แห่งอื่น แต่อย่างไรก็ตาม ถ้านักพัฒนามีทัศนคติที่มองเห็นชุมชนว่า ชุมชนมีศักยภาพ ส่งเสริมการทำงานแบบมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมได้รับประโยชน์ และมุ่งเน้นผลประโยชน์ของชุมชนมากกว่าประโยชน์ส่วนตัวแล้ว โอกาสที่จะช่วยเสริมสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนที่พึ่งพาตนเองได้ และเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ก็ย่อมจะมีสูงไปด้วย ประสบการณ์นี้ คงไม่ใช่สูตรสำเร็จที่จะนำไปใช้ได้ เพราะชุมชนแต่ละแห่งย่อมมี สภาพแวดล้อมที่ต่างกัน มีขนบธรรมเนียมและความเชื่อที่ต่างกัน แนวทางการทำงานจึงต่างกันไปด้วย

เม.ย. 2549

ปรับปรุงครั้งล่าสุด: 30 ส.ค. 2550